

Теорія та методика виховання

Блудова Ю.О.

викладач кафедри педагогіки та психології

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

**ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ
ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

Педагогічна діяльність у суспільній ієрархії професій за складністю та відповідальністю виконуваної роботи належить до найбільш значущих. Суспільство покладає значні надії на виховну місію педагога, який має сформувати у молодих поколіннях суспільно затребувані культурно-ціннісні координати життєдіяльності. Це набуває особливої ваги у часи стрімких соціальних змін, для яких, поряд з позитивними тенденціями, характерні й такі негативні явища, як ціннісний шок, прагматизація свідомості, втрата смисложиттєвих орієнтирів тощо. Особлива відповідальність покладається на вчителя початкових класів, оскільки він закладає фундаментальні основи духовності, освіченості, культури та життєвого досвіду дитини.

У контексті пошуку шляхів розбудови навчально-виховного процесу сучасна освіта активно переходить на позиції людиноцентризму, згідно з якими духовно-ціннісний зміст освітнього процесу набуває першорядної значимості. Для вчителя школи I ступеня актуалізується перехід до дитиноцентризму, який визначає своїм головним суб'єктом впливу дитину як унікальну, цілісну, самоцінну особистість із широкими можливостями для самоактуалізації. З огляду на це, зростає роль своєчасного формування у дітей естетичного досвіду як основи осмислення ними і зовнішнього буття, і власного внутрішнього світу. Професійно компетентна реалізація вчителем виховного потенціалу початкової

освіти забезпечує бажану смислокорекцію основ світогляду молодших школярів [2].

Основою виховного процесу у вищій школі є систематична діяльність педагогічного колективу та студентства, спрямована на формування в майбутніх педагогів не лише духовних потреб, моральних ідеалів, а й естетичного ставлення до навколишнього світу: здатності естетично сприймати, правильно розуміти, оцінювати і створювати прекрасне та високе в житті і мистецтві. У зв'язку із цим актуальності набуває вирішення завдань виховання у студентів педагогічних ВНЗ естетичних смаків, рівень вихованості яких має важливе значення для їх подальшої професійної діяльності. Тому в роботі ми розглянемо основні методи виховання естетичних смаків у студентів педагогічних ВНЗ [6].

Формування художнього смаку є одним з найбільш складних завдань естетичного виховання, успішне здійснення якого є найважливішим критерієм ефективності всього виховного процесу в цілому. Тому у ВНЗ формуванню художньо-естетичного смаку має приділятися така ж увага, як і розвитку мислення, тому що суспільству потрібна людина не лише зі світлою головою, але й з чутливим серцем.

Проблема пошуку та вдосконалення естетичного смаку, естетичної культури та естетичного виховання висвітлювалася в працях таких видатних діячів педагогіки, психології та філософії як: Л.Виготський, Е.Іль'єнков, Я.Пономарьов, Д.Богоявленська, Ю.Гільбух, В.Кліменко, Л.Венгер, Н.Лейтес, А.Дусавицький та ін.

Естетичне сприймання й художній смак – це досить складний психологічний процес, який залежить від думки, волі, почуттів людини, її виховання, професійної діяльності та навколишнього середовища. Художній смак є складовою частиною всіх почуттів людини. На жаль, соціально-економічне значення мистецтва часто відсуває на задній план емоційно-естетичний аспект відносин людини та мистецтва.

Художньо-естетичний смак – це смак вищого порядку, який належать до духовної сфери особистості, тому формування його буде ефективним лише під впливом продуктів духовного виробництва, насамперед мистецтва [4]. Мистецтво, особливо національне, яке розкриває перед студентами багатство навколишнього середовища, викликає почуття гармонії, краси, а також формує власне ставлення до зображеного й через нього до дійсності. Організація постійного контакту студентів з художніми цінностями надзвичайно важлива, оскільки навколишній світ, тим більше світ, відображений у творах мистецтва, існує і як об'єкт практичної діяльності людини, і як предмет безкорисливого споглядання, і як джерело естетичної насолоди, емоцій, почуттів. Надзвичайно важливо фіксувати увагу студентів на таких суттєвих ознаках прекрасного, як різноманітність, гармонія, цілісність, оригінальність, виразність тощо. Головне завдання при цьому – викликати в студентів належний емоційний відгук на події та явища, які є об'єктом їхніх спостережень, поглибити й удосконалити процес естетичного споглядання, який у свою чергу активізує, збагачує їх власний досвід, породжує творчу уяву, стимулює духовне становлення [1].

Необхідно вказати найважливішу сторону формування художньо-естетичного смаку – це проведення бесід про мистецтво, де велике значення має художньо-емоційна розповідь. Досвідчені викладачі зігрівають свою розповідь почуттям поваги до художника, до його творів. Це почуття виявляється не стільки в словах, скільки у відтінках голосу й паузах, інтонаціях, у ритмі мовлення. На жаль, викладачів, які вміють красномовно й художньо розповідати, не так багато. Невміння деяких викладачів художньо розповідати не тільки не формує художній смак у студентів, а відвертає їх від нього. Сухі розміркування, позбавленні яскравості фарб почуття, не розкриють духовного світу героїв, не передадуть їх світлих думок та почуттів, не збагатять студентів морально й естетично, не збудять у них прагнення до художнього й прекрасного. Увага викладачів повинна бути спрямована переважно на виховання в студентів позитивної емоційної чутливості та предметності почуття [7].

Однією з умов формування художньо-естетичного смаку в студентів є розвиток їхньої сенсорики. Тому на практичних заняттях зі студентами основну увагу треба приділяти накопиченню та збагаченню їх емоційно-чуттєвого сенсорного досвіду. З цією метою необхідно використовувати найяскравіші за емоційністю твори різних видів та жанрів образотворчого, музичного, театрального мистецтва, які спрямовані на активізацію чуттєвої сфери особистості та дають змогу формувати вихідні перцептивно-емоційні образи, що сприяють естетичному орієнтуванню у світі мистецтва. Цей етап дуже важливий, тому що пов'язаний з переходом від емоційно-перцептивного до більш усвідомленого осягнення цілісного художнього явища, що передбачає розвиток умінь аналізу творів мистецтва [4].

Багато викладачів недооцінюють той факт, що несформований художньо-естетичний смак обертається нерозвитком інтелекту й свідомості в цілому. Формування художнього смаку передбачає чітке планування роботи, розробку системи заходів з естетичного виховання, на здійснення яких повинні бути спрямовані зусилля всього педагогічного колективу. Добре поставлена робота з формування художніх смаків позитивно впливає на почуття, волю, характер і переконання студентів, збуджує й розвиває в них художні здібності та таланти.

Безсумнівно, що художній смак розвивається на основі систематичного сприймання різних видів мистецтва. Студент повинен мати елементарні, а краще глибокі відомості з історії різних видів мистецтва, знати основоположників і творців мистецтва, а також епохи створення найкращих його зразків. Можна проводити монографічні лекції про мистецтво стародавнього Єгипту, стародавньої Греції, Риму, про італійське мистецтво епохи Відродження, а також лекції про життя й творчість окремих видатних митців. Але умовою та ефектним засобом, який активізує процес формування художньо-естетичного смаку, є комплексна взаємодія мистецтв, одночасний вплив кількох видів мистецтва на емоційно-інтелектуальну сферу психіки людини [5].

Формуванню художньо-естетичних смаків сприяє позааудиторна діяльність, і ВНЗ має створити умови вибору різноманітних її видів. Необхідно перенести акценти набуття студентами певної суми знань, умінь і навичок на стимулювання їхньої творчої активності. Це веде до оновлення форм і методів виховання, до зміни педагогічних технологій, які мають бути спрямовані на самонавчання, художньо-творче самовираження майбутніх вчителів [3].

Виховання висококультурних спеціалістів, тих, хто акумулює в собі творчий потенціал нації, які здатні створювати культурні цінності, активно приймати участь в культурно творчому процесі, сприяє відродженню національної культури, трансформує духовні цінності, являється нагальною потребою сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Дубровина И.В. Возрастная и педагогическая психология: учеб. пособие / И.В. Дубровина, А.М. Прихожан, В.В. Зацепин. – М.: 1999. – 320с. Основы эстетического воспитания: учебное пособие / под ред. А.К. Дремова. – М.: Высш. школа, 1975. – 327с.
2. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії: навч. посіб. / Г.М. Мешко. – К.: Академвидав, 2010. – 200с.
3. Мороз О.Г., Сластьонін В.О., Філіпенко Н.І. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація: Навч. посіб. – К., 1997. – 135с.
4. Неменский Б.М. Распахни окно. Мысли художника об эстетическом воспитании / Б.М. Неменский. – М.: 1994. – С. 124.
5. Омеляненко В.Л., Кузьмінський А.І. Теорія і методика виховання: Навч. посіб. – К.: Знання. 2008. – 415с.
6. Подласый И.П. Педагогика: учеб. для студ. высш. учеб. заведений: в 2 кн. Кн. 2: Процесс воспитания / И.П. Подласый – М.: ВЛАДОС, 2002. – 256с.
7. Сухомлинський В.О. Ми продовжуємо себе в дітях. – К.: Рад. шк., 1972. – 164с.